
*Jasmina Stevanov, Nevena Buđevac, Bojana Dinić i
Aleksandra Strahinić*

Ikonička simbolika

Istraživali smo da li znakovne strukture samim svojim izgledom nameću neka specifična značenja (implicitna značenja), u smislu da li jednostavne vizuelne forme sugerišu stabilnost, a haotične i nepravilne nestabilnost. U tu svrhu izveli smo dva eksperimenta u kojima je tražena povezanost apstraktnih vizuelnih figura sa određenim objektima, situacijama ili subjektivnim stanjima. U ispitivanju su učestvovala 23 polaznika IS Petnica koji su, u eksperimentu 1, zadatom stimulusu pridružili proizvoljan pojam (kao predmet, pojava, osećanje) za koji smatraju da ga najbolje opisuje, a u eksperimentu 2, metodom prinudnog izbora, svakom od zadatih stimulusa su pridružili jednu od četiri ponuđene emocije (strah, bes, radost, tuga). Podaci dobijeni u eksperimentu 1 su grupisani u kategorije po srodnosti značenja, tako što je tražen prvi nadređeni pojam i zatim su izračunate frekvence pojmova po kategorijama, što nam je dalo uvid u to da li se određeni pojmovi (implicitna značenja) vezuju za specifične kategorije objekata. Slično, u eksperimentu 2 izračunate su frekvence vezivanja određene emocije za određeni stimulus. Rezultati celokupnog istraživanja potvrđuju našu pretpostavku o postojanju povezanosti apstraktnih vizuelnih figura sa određenim objektima i subjektivnim stanjima(emocijama), što pokazuje da znakovne strukture samim svojim izgledom denotiraju implicitna značenja.

Uvod

U uvodu priče možda prvo da se zapitamo da li je Dekart u pravu kada kaže: "jer vrlo značajna je to stvar da uopšte nema tako tupih i glupih ljudi, ne izuzimajući tu čak ni neuračunljive, koji ne bi bili u stanju da razne reči povežu u celinu i od njih slože svoj govor pomoću kojeg bi svoje misli izrazili, dok, naprotiv, uopšte ne postoji kakva druga životinja, ma koliko ona bila savršena i srećno rođena, koja bi se slično ponašala (Dekart 1952, str. 209, prema Ivić 1987).

Poznate su pretpostavke o mogućim osobenostima psihološke konstitucije čoveka i njegovog ponašanja, ali smo i dalje daleko od nekih iscrpnih, preciznih i sistematskih opisa istog. Akcenat ću staviti na čovek-

Jasmina Stevanov (1982), Novi Sad, Vlade Ćirića 35/1, učenica 4. razreda Gimnazije "Jovan Jovanović Zmaj" u Novom Sadu

Nevena Buđevac (1982), Milana Jovanovića 4/37, učenica 4. razreda XIII beogradske gimnazije

Bojana Dinić (1983), Prokuplje, Dositejeva 5/16, učenica 3. razreda Gimnazije u Prokuplju

Aleksandara Strahinić (1982), Niš, Jovana Ristića II/9, učenica 4. razreda Gimnazije "Bora Stanković" u Nišu

*MENTOR:
Dr Slobodan Marković, docent na Odeljenju za psihologiju, Filozofski fakultet, Beograd*

ovu sposobnost simboličkog doživljaja stvarnosti, a ono što nam je poznato je da nam je obim te sposobnosti još neznan. Tek manji broj autora govori o opštijoj simboličkoj (semiotičkoj) sposobnosti. Prva neodređenost pri opisu ovakve psihološke osobenosti čoveka jeste da li postoji čovekova opšta sposobnost sticanja i stvaranja znakova, formiranja sistema znakova, izvođenja semiotičkih operacija i formiranja celovite semiotičke delatnosti ili je reč samo o sposobnosti govora i to glasovnog govora, tj. o sposobnosti stvaranja i upotrebe jedne posebne vrste znakova?

Jedan od najznačajnijih psihologa, Vigotski, govori o značajnosti postojanja simboličke funkcije, odnosno čovekove sposobnosti da stvara funkcionalne simboličke sisteme u usmeravanju našeg mentalnog razvoja – ako je osnovna i zajednička delatnost kore velikog mozga kod životinje i čoveka signalizacija, onda je osnovna i najopštija delatnost po kojoj se u većoj meri u psihološkom pogledu razlikuju čovek i životinja-signifikacija (Ivić 1987). Signifikacija, odnosno simbolička funkcija, u najopštijoj definiciji, podrazumeva stvaranje simboličke realnosti. To znači da čovek stvara svet simboličkih delatnosti tj. kulturnih proizvoda koji postaju njegova druga realnost sa posebnim istorijskim razvojem čoveka u njoj. Sa druge strane imamo pojavu unutrašnjeg sveta oblikovanog simboličkim sredstvima-unutrašnji govor, mišljenje za sebe, a kao krajnju instancu privatni subjektivni svet u celini, svest i samosvest.

Učenje Vigotskog o jednom opštem novom principu delatnosti ljudskog mozga, principu signifikacije, otvara mogućnost razrade i opštije teorije i sistematizacije znakovnih sistema. U semiotičkoj, lingvističkoj i logičkoj literaturi ima veoma mnogo pokušaja klasifikovanja i tipološkog razvrstavanja i znakova uzetih odvojeno i celovitih sistema znakova. U sveopštoj zbrci naziva izostaju metodične analize. Dosledno svom učenju, Vigotski daje analize odnosa socijalnog i unutrašnjeg govora i njihovih strukturalnih relacija, iz čega neposredno proizilazi klasifikacija znakovnih sistema u dve osnovne vrste-socijalne i individualne. Ipak, potrebno je osvrnuti se na prvu klasifikaciju simboličkih sistema, staru koliko i semiotika, u kojoj su Pirs (Pierce 1940) i De Sosir (Sosir 1969) principe klasifikacije usmerili na formalne karakteristike simboličkih sistema. U ovoj klasifikaciji, znaci i znakovni sistemi razvrstani su u grupe arbitrarnih i ikoničkih (ili nearbitrarnih ili motivisanih) znakova, gde kod ikoničkih znakova postoji prirodna veza između znaka i označenog, dok je veza između arbitrarnih znakova i njihovih denotata proizvoljna, uslovna, konvencionalna i naučena. Noviji autori za slične distinkcije među znakovima, pronalaze samo drugačije nazive. Pijaže (Piaget) definiše tri oblika simbolizma: verbalni, slikovni i sakcioni, dok je Bruner (Brüner) napravio razliku između tri vrste sistema reprezentacija: acioni, ikonički i simbolički. Međutim, Bruner smatra da njegov akcioni sistem reprezentacija i

nije znakovni sistem po uzetom pravilu klasifikacije simboličkih sistema, a za Pijažeeve akcije i slikovne sisteme kažemo da su ikoničke prirode, i ovim naglašavamo da se svi sistemi znakova mogu i svode se na dva sistema – ikoničke i arbitrarne simboličke sisteme. Pravilo razlikovanja sistema bi bilo obeležje arbitrarnosti, u čijem su značenju ikonički sistemi sastavljeni od konkretnih kategorija simultano kombinovanih, dok arbitrarni sistemi operišu sa apstraktnim jedinicama poređanim linearno i kombinovanim u vremenu. Osnovno je naglasiti da ove razlike nisu potpune nego relativne – ni jezički sistem kao arbitrarni sistem, nije lišen ikoničkih elemenata i konkretnosti. Druga svojstva razlikovanja pomenutih sistema su njihovo poreklo i funkcija, po kojima arbitrarni sistemi znakova (uglavnom jezički sistem) jesu socijalni sistemi, a ikonički sistemi jesu individualni sistemi (iako ostaje otvoreno pitanje da li bi se kod dece iz potpune socijalne izolacije formirao ikonički sistem). Ovo je upravo tačka gde se susrećemo sa Vigotskim i nailazimo na velike sličnosti sa pomenutom klasifikacijom sistema znakova koju je Vigotski predložio. Govor, rituali, gestovni govor gluvonemih, mit, religija, nauka ili umetnost su socijalni sistemi imaju osnovnu socijalnu funkciju komunikacije. Unutrašnji (privatni) govor, mentalne slike (ikonički sistem), simbolička igra deteta, san i sl. vrše funkcije zadržavanja i prerade informacija ili samosaznanja i formiranja unutrašnjih instanci ličnosti, regulacija ponašanja...

Analizom i ovih primera, odnosno arbitrarnih i ikoničkih sistema, uočavamo da su pravila kombinovanja znakovnih jedinica (gramatika) kod arbitrarnih (socijalnih) sistema kodifikovana (konvencionalna, sporo se menjaju), dok je gramatika ikoničkih (individualnih) sistema posve arbitrarna (proizvoljna). Kako se izvode osnovne semiotičke opracije pomoću ikoničkih znakova je jedno od mogućih sledećih pitanja? Problem gramatike ikoničkih znakova svodi se na problem teškoće izvođenja ikoničkih iskaza ili većih celina ikoničkih znakova (pri razvijanju ikoničke naracije). Malobrojna su istraživanja na tu temu, a većina podataka dobijena je analizom dečijih crteža (Like/Luquet), snova (Freud 1970, prema Ivić 1987) ili u eksperimentima sa veštačkim izazivanjem ikoničkog predstavljanja (Werner, Kaplan 1963, prema Ivić 1987). Problem semiotike i gramatike crteža jeste prikazivanje logičkih, uzročnih odnosa, procesa-preobražaja u vidu uzastopnih faza, ili kombinovanje manjih grafičkih jedinica u veće. Ova i slična ograničenja se uočavaju i u sredstvima izražavanja likovne umetnosti nasuprot književnosti, odnosno pisanoj reči i govoru. Tamo gde jezička sredstva uspešno prenose informaciju, ikonička sredstva ostaju nepodesna za izražavanje nekog sadržaja i pribegavaju prvobitnim osnovnim rešenjima sažimanja ili pomeranja sadržaja; nasuprot ovome, podesnost ikoničkih sredstava koristimo u operacijama sa individualnim objektima ili pak osobenostima samog objekta, što jasno ilustruje crtež lika, koji bi za

adekvatan opis jezičkim sredstvima zahtevao zaista složene obrte jezičkog sistema, čime se povećava nejasnost prenetih informacija, pa i samog sadržaja u celini. Ikonička sredstva uspešno izražavaju celovitost događaja ili procesa koji su vremenski i psihološki bliski, sažimaju rasute događaje u vremenu, operišu sa individualnim i specijalnim svojstvima sadržaja, i zato dobro predstavljaju simultane ili paralelne procese obrade informacija. Šta bi bio praktičan primer uloge ikoničkih sistema do sticanje uvida u sopstvena psihološka stanja, saznavanje organskih ili motivacionih procesa, a posebno afektivnih stanja – da li između slike i afekta postoji veza? Shvatanje uslovnosti znaka i njegove fiktivnosti, kao pokazatelji dovoljne i neophodne distance između simboličkih sredstava i objekata denotata, između simbola i stvari, preduslov je za stvaranje značenja (denotata) znaka, a u našem primeru za traženje veze između slike i afekta. (Realizam u detektivnim shvatanjima snova ili verovanja u magičnost reči i stvari je pokazatelj nedovoljne distance između simbola i onoga što oni označavaju). Kada već postoje denotati, postavlja se pitanje postojanja implicitnih svojstava znaka, kao svojstava koja se ne opažaju kao realne karakteristike predmeta, a ipak se pripisuju datom ikoničkom perceptu. Da li grube i haotične linije crteža sugerišu izraz emocije besa? Da li je kosa linija dinamičnija od horizontalne, iako su stvarna svojstva obe linije to da su one «nepokretni tragovi na listu papira» (Marković 2000).

Ako ćemo dati potvrđan odgovor na ova pitanja, da li to onda znači da znakovne strukture koje su načinjene sa ciljem da denotiraju određeno značenje, i samom svojom unutrašnjom strukturom ili sadržajem sugerišu neka implicitna značenja? Implicitna značenja, kao i pravila ikoničkih sistema nisu eksplicitno određena ili kodifikovana, niti su definisana kroz formalni sistem pravila koji se mora usvajati kroz posebnu obuku, ali odnos znak-označeno nije ni potpuno prirodan kao, recimo, što je dim prirodni indikator vatre. Ta veza je daleko apstraktnija kod ikoničkih znakova budući da postoje veoma složene i posredne asocijacije između znaka i označenog sadržaja. Kao podvučeni deo ovog rada, razmatraćemo upravo odnose između unutrašnje strukture ikoničkog percepta i njegovog implicitnog značenja.

Istraživanje

Naše istraživanje ima za cilj da ispita da li znakovne strukture samim svojim izgledom nameću specifična značenja. U tu svrhu izveli smo dva eksperimenta u kojima je tražena povezanost apstraktnih vizuelnih figura sa određenim objektima, situacijama ili subjektivnim stanjima. Naša osnovna pretpostavka je da će se za različite slike vezivati specifični sadržaji, tj. da svaka slika sugerise neko određeno, relativno specifično značenje koje ćemo prepoznati kao implicitna značenja.

Eksperiment 1

Problem postavljen u ovom eksperimentu je da se utvrdi da li slikovne strukture samim svojim izgledom nameću (sugerišu) neka specifična značenja. Na primer, da li jednostavne figure sugerišu stabilnost, a haotične i nepravilne – nestabilnost.

Metod

Subjekti: U ispitivanju su učestvovala 23 ispitanika, polaznika IS Petnica letnjeg seiminara psihologije i lingvistike. Bilo je pripadnika oba pola i uzrasta između 16 i 19 godina.

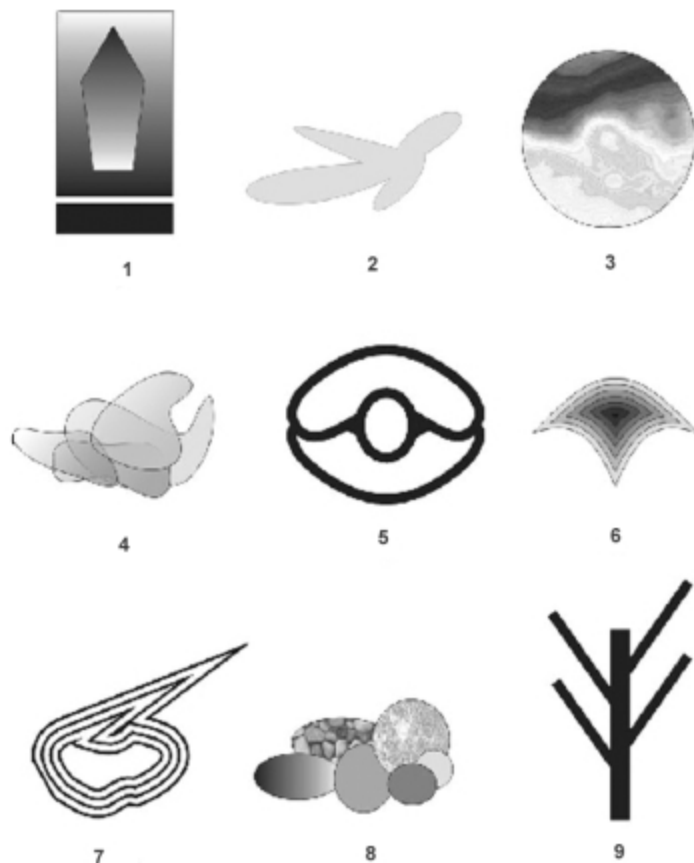
Stimulusi: Prvobitno je odabrano 20 različitih slikovnih struktura (slika 1), a zatim je grupa nezavisnih procenjivača dobila zadatak da iz ovog šireg skupa slika izdvoji one koje se najviše međusobno razlikuju po pravilnosti, obliku (oblo/oštro), svetlini, složenosti (broj elemenata), površini i konturama. Za konačni set stimulusa odabrano je devet slikovnih struktura oko kojih je postojala najveća saglasnost procenjivača u stavovima.

Postupak: Ispitivanje je bilo grupno. Stimulusi su prikazani preko LCD projektora, na platnu 1×1 m. Ispitanicima je dat zadatak da svakom stimulusu pridruže proizvoljan pojam koji ga, u skladu sa njihovim mišljenjem, najbolje opisuje. Pojmovi su arbitrarni, odnosno nisu postojala nikakva semantička ograničenja, stoga je on mogao predstavljati predmet, pojavu, osećanje. Vreme za rad nije bilo ograničeno.

Rezultati

Ispitanici su isprodukovali po 23 pojma za svaki stimulus (sliku). Pojmovi su zatim grupisani u kategorije po srodnosti značenja, tako što je tražen prvi nadređeni pojam i pri tom je trebalo formirati što manji broj kategorija. Pojmovi koji se nisu mogli svrstati ni u jednu zajedničku kategoriju, objedinjeni su kategorijom “razno” Ovo je eksplorativno (pilotsko) istraživanje i zato smo jedino kvalitativno kategorizovali pojmove vezane za pojedinačne slike, jer nam je osnovno polazište bilo da utvrdimo da li uopšte postoji vezivanje određenih pojmova, odnosno specifičnih značenja za pojedinačne ikoničke percepte u zavisnosti od njihove unutrašnje strukture. U tabeli 1 su prikazane kategorije za svaki stimulus, kao i frekvence (broj) pojmova po kategoriji.

Dobijeni rezultati idu u prilog polaznoj pretpostavci, jer se pokazalo da različite slike denotiraju različita implicitna značenja, odnosno da se one vezuju za relativno specifične kategorije objekata. Značajno je istaći da su neke slike jednoznačnije (označavaju manji broj različitih kategorija pojmova), što potvrđuje stimulus 1, dok druge slike višeznačnije, odnosno mogu označavati veći broj različitih kategorija pojmova, kao što je

Slika 1.
Stimulusni set u
prvom eksperimentu

Figure 1.
The set of stimuli
used in Experiment 1

to u slučaju stimulusa 4. Da bi se imao bolji uvid u stvaranju nadređenih pojmova, odnosno kategorija produkovanih pojmova, u prilogu tabeli navedeni su svi isprodukovani pojmovi i formirane kategorije za stimulus 4 i stimulus 1.

Produkovani pojmovi za stimulus 1 razvrstani su u tri kategorije:

- oružje (sekač, ratobornost, artiljerija, koplje, krstarica, mač, raketa, sečivo, klin)
- smrt (pogrebne usluge, smrt, groblje, spomenik, grob)
- razno (pegla, svemir, putokaz, kućica)

Produkovani pojmovi za stimulus 4 razvrstani su u šest kategorija:

- hrana (kornfleks, voće, kolač, kruške)
- životinja (životinja, kitovi, kokoška)

U načelu, dalja istraživanja mogu da uključe i kvantitativne analize.

One bi išle u pravcu određivanja jednoznačnosti i višeznačnosti slika. Kvantitativni pokazatelj višeznačnosti bio bi broj kategorija koje su konstatovane za dati uzorak slika po kriterijumu: više kategorija = veća višeznačnost.

Tabela 1. Kategorije i frekvence produkovanih pojmova za pojedinačne stimulse

Slika	Kategorija	Frekvencija
1	oružje	11
	smrt	8
	razno	4
2	duh	10
	letenje	8
	razno	5
3	planeta	15
	vreme	5
	razno	3
4	hrana	5
	životinje	3
	amorfni oblici	4
	mnoštvo	3
	meteorologija	3
	razno	4
5	organi	8
	hrana	5
	školjka	3
	razno	7
6	aerodinamični oblici	5
	morski oblici	3
	razno	15
7	hladno oružje	11
	staza	6
	razno	6
8	jaja	8
	plaža	3
	kornjača	2
	razno	10
9	drvo	16
	razno	7

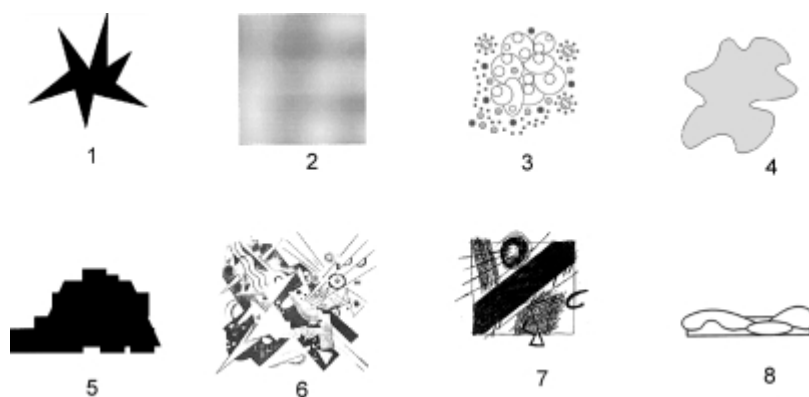
Eksperiment 2

Napravićemo mali osvrt na problem definisan u uvodu rada, gde smo naveli da su ikonički sistemi dobri za sticanje uvida u sopstvena psihološka stanja, za saznavanje organskih, motivacionih, a posebno afektivnih stanja (Ivić 1987) Pitanje je kako se to ostvaruje i da li između slike i afekta postoji kakva veza. Ovaj problem možemo uopšteno definisati pitanjem da li postoji povezanost različitih oblika vizuelnih sklopova sa određenim predstavama emocija.

Metod

Subjekti: U ispitivanju je učestvovalo 25 ispitanika, polaznika IS Petnica na letnjim seminarima psihologije, lingvistike i hemije. Bilo je pripadnika oba pola i uzrasta između 16 i 19 godina.

Stimulusi: Stimulusni set (slika 2) činilo je 8 vizuelnih sklopova (Marković, Janković, Subotić 2000).

Slika 2.
Stimulusni set u
drugom eksperimentu

Figure 2.
The set of stimuli
used in Experiment 2

Slike su apstraktni vizuelni sklopovi kako bi se izbeglo prepoznavanje kakvog sadržaja slike. Dve slike su reprodukcije umetničkih dela, a ostale su birane tako da budu što reprezentativnije, odnosno da obuhvate što različiti vizuelne strukture. Sam izbor izvršen je na osnovu empirijskog ispitivanja koje se sastojalo iz produkcije, kolekcije, a onda eliminacije i konačne selekcije. Dvadeset ispitanika je imalo za zadatak da nacrtaju ili na bilo koji način konstruišu što je moguće apstraktnije (ahromatske) vizuelne sklopove. Pri konstrukciji stimulusa nasumice su ukrštani različiti kriterijumi kao što su regularnost (simetrično/asimetrično), kompleksnost (složeno/jednostavno), oblik konture (ugaono/oblo), obojenost (svetlo/tamno). Pored toga, četrnaest ispitanika je dobilo dodatni zadatak da prikupi pos-

tojeće slikovne forme i konfiguracije (apstraktna likovna dela, ornamenti, geometrijske forme) čime je sakupljeno ukupno 200 različitih slika. Od ovog broja deset nezavisnih procenjivača je odabralo 10 međusobno što različitijih slika. Osam slika oko kojih je postojalo slaganje među procenjivačima su izabrane za konačni stimulusni set.

Postupak: Stimulusi su prikazivani ispitanicima preko LCD-projektora. Njihov zadatak je bio da svakoj slici pridruže jednu od četiri ponuđene emocije (strah, bes, radost, tuga) na koju ih data slika najviše asocira.

Rezultati i diskusija

Podatke smo obradili hi-kvadrat testom. Dobijeni podaci su prikazani u tabeli 2. Rezultati pokazuju da stimulus 1 može predstavljati bes kao i stimulus 6, a moguće objašnjenje je povezivanje emocije besa sa oštrinom kontura, tamnom bojom ili haotičnošću kompozicije (stimulus 6). Emocija straha najsnažnije je predstavljena tamnom, nepravilnom i “teškom” slikom 5, dok se emocija tuge najviše vezuje za stimulus 2 i stimulus 8, jer, pretpostavljamo, da blede i bezoblične forme sugerišu tugu u njenom izrazu. Slično, kitnjasti stil i sitne, oble forme koje podsećaju na cvetiće i mehuriće (stimulus 3) dobro predstavljaju izraz emocije radosti.

Nasuprot izloženim rezultatima, ispitanici nisu bili usaglašeni oko predstave stimulus 4, jer, u skladu sa njihovim mišljenjem, nijedna od ponuđenih emocija se ne može predstaviti slikom 4. Vrlo interesantan je podatak vezan za stimulus 7, jer je ona skoro ujednačena po proceni između emocije besa i radosti. Zato, nakon razgovora sa ispitanicima utvrdili smo da je jedna grupa ispitanika doživela umetničku, odnosno estetsku vrednost stimulusa i taj doživljaj je vezala za emociju radosti, dok je druga grupa ispitanika procenjivala njenu spoljašnju strukturu (grube, snažne i haotične forme) i zato joj pridodala emociju besa.

Tabela 2. Frekvence vezivanja emocija za pojedine stimuluse

Emocija	Stimulus							
	1	2	3	4	5	6	7	8
strah	8	2	3	7	11	6	3	3
bes	16	0	0	1	5	13	10	2
radost	1	5	21	9	1	5	12	6
tuga	0	18	1	8	8	1	0	14
χ^2	26.6 ^{**}	31.5 ^{**}	34.8 ^{**}	6.20	8.51 [*]	11.4 ^{**}	14.2 ^{**}	15.0 ^{**}

U tabeli 2 su date frekvence vezivanja emocija za svih osam stimulusa i rezultati χ^2 testa. Stimulusi su označeni kao na slici 2. Jedna zvezdica ukazuje na nivo značajnosti $p < 0.05$, a dve na nivo značajnosti $p < 0.01$.

Interesantno je primetiti da, daljom analizom podataka iz tabele, možemo uočiti drugostepene emocije vezane za stimulus 1, a to je strah, koji prati ubedljivo dominantnu emociju besa, a slično, dominantna emocija tuge, vezana za stimulus 2 praćena je takođe emocijom straha. Kod ostalih stimulusa, uočavamo da se ne izdvajaju emocije drugog reda koje su statistički značajno vezivane za određene stimulse.

Ovi rezultati su svakako interesantni jer se buduća istraživanja mogu posvetiti upravo traženjem određenih karakteristika nekog vizuelnog percepta koje asociraju zajednički izraz emocija besa i straha, kao i straha i tuge, odnosno zajednički izraz bilo koje druge kombinacije dvaju emocija.

Zaključak

Na osnovu prvog eksperimenta dolazimo do zaključka da ispitanici *analogijom oblika* odnosno uočavanjem sličnosti između oblika stimulusa sa oblikom nekog predmeta opažaju da šiljaste i oštre forme podsećaju na oružje ili smrt. Pokazalo se da su neki od stimulusa jednoznačniji, odnosno nameću mali broj različitih značenja, dok su se neki pokazali kao višeznačni tj. nameću više značenja svojom ikoničkom strukturom i sadržajem. Rezultati drugog eksperimenta nam ukazuju da ispitanici *analogijom izraza*, odnosno uočavanjem sličnosti oblika znaka i izraza emocija opažaju da jako oštre, rogobatne, špicaste forme sugerišu strah ili bes, a da neke difuzne, nestabilne, mutne forme sugerišu tugu. Dalja istraživanja bi išla u smeru određivanja atributa unutrašnje i spoljašnje strukture stimulusa koji usmeravaju pridodavanje implicitnih svojstava određenim vizuelnim ikoničkim sadržajima. Istraživanja posvećena upravo ovoj tematici radili su Slobodan Marković, Dragan Janković, Ivanka Subotić (2000) i mogu se pronaći u zborniku radova Laboratorije za eksperimentalnu estetiku Beogradskog univerziteta. Ovom prilikom se i zahvaljujemo Slobodanu Markoviću na mentorskom radu u osmišljavanju i realizaciji ovog istraživanja.

Literatura

Arnhei R. 1969. *Art and visual perception*. Berkley and Los Angeles

Ivić I. 1987. *Čovek kao animal symbolicum*. Beograd: Nolit

Marković, S., Janković, D. i Subotić, I., (2000). Implicitna i eksplicitna svojstva vizuelnog gešalta. Deo I. Implicitna svojstva. *LEP saopštenje VIII*, 11

Marković S., Janković. D. i Subotić I. (2000). Implicitna i eksplicitna svojstva vizuelnog geštalta. Deo I. Eksplicitna svojstva. *LEP saopštenje VIII*, 12

Pierce S. 1940. *Selected writings*. NY: Harcourt, Brace and co

Sosir F. 1969. *Opšta lingvistika* (prevod S. Marića; original 1916). Beograd: Nolit

Jasmina Stevanov, Nevena Buđevac, Bojana Dinić and Aleksandra Strahinić

Iconic Symbolism

Visual structures' implicit features are features that subject ascribes to a given visual structure, although the subject doesn't see them as a real characteristic of stimulation (e.g. the subject sees the oblique line as implicitly more dynamic than the horizontal one, but both lines are actually still). In this paper, we have tried to find an answer to the question whether visual structures' implicit features are imposed by its look and internal structure. We have done two experiments, where we have searched for a connection between abstract visual structures and situations and emotional states.

In the first experiment, subjects were given a set of stimuli and were asked to assign to each stimulus from this set an arbitrary term that best describes the given stimulus. Collected data were categorized by the criteria of related meanings, i.e. first we looked for the first superior term that gathers similar terms and then we calculated the frequencies of these terms by categories. This simple statistical technique is adequate to determine whether the internal structure imposes a connection between specific terms and the visual structures' implicit features. The results give a positive answer.

In the second experiment, subjects had a limited choice. For each of the given stimulus, subjects were asked to assign one of four given emotional states (fear, anger, joy and sadness). Counting how many times particular emotions were related to the specified stimuli, we got results which show that a relation between visual structures' implicit features and emotional states exists.

The results show that there is a connection between abstract visual structures and situations and emotional states. Thus, we may conclude, that visual structures' implicit features are imposed by its look and internal structure.

(Translated by Miloš Puzović)

